

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för Veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Hippologenheten

Seminariekurs i hästens biologi, 5 hp

2020

Ridsportens paradigmskifte - från manligt till kvinnligt

Linn Bödmar

Strömsholm

HANDLEDARE: Gabriella Torell Palmquist
Linn Bödmar, Strömsholm

Seminariekurs i hippologi (HO0115) är en obligatorisk del i hippologutbildningen och syftar till att ge de studerande grundläggande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt kunna analysera och relatera olika värden, samt redogöra för uppgift skriftligt och muntligt. Föreliggande arbete är således ett studentarbete på A-nivå och dess innehåll, resultat och slutsatser bör bedömas mot denna bakgrund.

INNEHÅLL

REFERAT	2
INLEDNING	2
LITTERATURSTUDIE	4
DISKUSSION	7
Slutsats	8
REFERENSER	8
Litteratur	8
Internet	9

REFERAT

Ridsportens historia har sin grund i militäriska drag. Hästar har under stora delar av 1900-talet varit mäns angelägenhet och brukats i armén, transportsektorn och jordbruket. Idag ser det annorlunda ut då 91% av Svenska Ridsportförbundets medlemmar är kvinnor. Syftet med denna litteraturstudie är att sammanställa en del av den forskning som gjorts på ridsportens utveckling ur ett historiskt perspektiv med fokus på genusförändringar. Frågeställningarna som ska besvaras är: Hur förklaras ridsportens paradigmskifte, från manligt till kvinnligt? Finns det specifika samhällsförändringar som påverkat paradigmskiftet?

För att kunna besvara frågeställningarna har metoden varit att sammanställa fyra vetenskapliga artiklar som avhandlar detta ämne. Flera artiklar tar upp betydelsen av grundandet av Ridfrämjandet 1948 efter att den svenska armén avvecklat sin hästverksamhet. Ridsporten utvecklades till en folksport som lockade framförallt unga tjejer. Samtidigt som kvinnors deltagande medförde fokus på omvårdnad och föreningsfostran, lever många av de militäriska normer kvar i ridsporten och skapar motsättningar i de traditionella normerna om vad som är manligt och kvinnligt. Omfördelningen i deltagandet av män och kvinnor har påverkats av förändringar inom sporten, men också av samhällsförändringar i stort. Ridsportens historia influerar sporten än idag, trots det dominerar den idag av kvinnor.

INLEDNING

I Sverige finns det för runt 360 000 hästar och hästnäringen omsätter drygt 72 miljarder kronor per år, samt sätter 38 000 människor i arbete (Hästsverige 2018). Av dessa 360 000 hästar verkar största delen av dem i den så kallade fritidssektorn, där barn, ungdomar och vuxna får ta del och lära av hästar i ridsportens olika discipliner. I en artikel publicerad av Idrottsforum skriver Susanna Hedenborg (2007) om utvecklingen av hästnäringen, då det för 60 år sedan såg helt annorlunda ut. Vid den tidpunkten tjänade hästen främst sitt syfte i jordbruket, transportsektorn och kavalleriet i ett samhälle präglat av maskulinitet. Många av de män som red hade en roll i den svenska armén. Där fick de även delta i tävlingar bärandes uniform som en representativ symbol för mod, styrka och manlighet. Att rida och erhålla hästar var också ansett som ett prestigefyllt ägande, en statussymbol för överklassen. I särskilda fall fick även kvinnor från överklassen rida för nöjes skull, men detta var ytterst ovanligt. Män från den lägre klassen ansvarade för omvårdnad av stall och hästar, dessa var anställda av män i överklassen. Samhället har sedan dess genomgått en stor utveckling. Hästen som arbetsdjur ersattes så småningom av ny teknik och maskiner. Även armén avvecklade sin användning av hästar vilket gjorde att hästen skulle komma att få ett annat syfte (Idrottsforum 2007). Statistisk från 2018 visar att ridsporten blivit Sveriges tredje mest populära sport för barn och ungdomar. Av de 151 000 medlemmar kopplade till Svenska ridsportsförbundet är 91% kvinnor (Svenska ridsportförbundet 2018). Trots att ridsporten kommit att växa sig stor i Sverige finns det ytterst lite forskning ur det samhällssociala perspektivet på hästindustrins utveckling. Därför är det av betydelse att sammanställa den forskning som finns och utifrån det dra slutsatser ur ett genusvetenskapligt, historiskt och samhällsocialt perspektiv för att kunna förklara den förändring som ridsporten genomgått.

Problem

Ridsporten har genomgått en stor förändring sedan andra hälften av 1900-talet. Detta kan kopplas till genus- och samhällsutveckling. För att ridsporten ska utvecklas i önskad riktning bör påverkan av dess historia analyseras och undersökas ur ett genusvetenskapligt perspektiv för att på så sätt ge förutsättningar för förbättring eller ytterligare förändring inom sporten.

Syfte

Litteraturstudiens syfte är att sammanställa en del av den forskning som gjorts på ridsportens utveckling ur ett historiskt perspektiv med fokus på genusförändringar.

Frågeställning

På vilka olika sätt har ridsportens paradigmskifte, från manligt till kvinnligt, studerats? Finns det specifika samhällsförändringar som påverkat paradigmskiftet?

LITTERATURSTUDIE

Riding instructors, gender, militarism and stable culture in Sweden. Continuity and change in the twentieth century

I studien belyser Thorell & Hedenborg (2015) hur ridsporten har förändrats i dess utbildning av ryttare och ridinstruktörer för att kunna förstå de präglande normerna inom stallbackskulturen. Den beskriver synen på maskulinitet och femininitet utifrån ridsportens förändring i historien. Syftet var att undersöka hur och på vilket sätt militäriska, auktoritära och till stor del maskulina normer fortsätter att ha inflytande på svensk ridsport. Resultatet har delvis tagits fram genom att studera källmaterial, böcker, dokument, kursplaner och nyhetsklipp i perioden 1960-1980. I tillägg till det har även äldre litteratur använts, till exempel böcker som beskriver Ridskolan Strömsholm som utbildningsinstitution. Eftersom mycket lite information finns dokumenterat om ridlärarutbildningens historia har författaren valt att genomföra kvalitativa djupintervjuer med fyra erfarna lärare, (en man och tre kvinnor) för att förstå hur kursplanerna och genomförandet av utbildningarna har lagts upp. Metoden muntlig historia (Oral History) har i huvudsak baserats på tre huvudfrågor med kompletterande uppföljande frågeställningar. Till stöd för minnet i intervjuerna har de intervjuade använt eget medtaget material i form av tidningsurklipp, fotografier mm. Syftet med intervjuerna var att få intervjupersonernas minnesbilder av utbildningen i de olika tidsperioderna, värderingar och erfarenheter. Studien använder sig av institutionellt ekonomisk teori och genusteoretiskt perspektiv.

Resultatet talar för hur utbildningarna på Ridskolan Strömsholm förändrades från att endast vara tillgängliga för överklass-män till att civiliseras och på så sätt även bli en angelägenhet för kvinnor. Deltagande i stallarbete, såsom mockning och hästvård blev naturligt en del av

ryttarens vardagliga uppgifter i och med skiftet för allmängörandet av hästar. Studien visade också på att Ridskolan Strömsholms utbildningar till stor del använde sig av metoder likvärdiga de som användes i militären. I intervjuerna berättade alla deltagande om en stallmiljö som byggde på auktoritet, lojalitet, respekt, struktur och tillit till den kunskap som fanns att ta del av. Miljön ansågs också vara tuff, med krav på att ta ansvar och arbeta till perfektion. Deltagarna uttryckte en tacksamhet för de normer som fanns och att det auktoritära ledarskapet som hade sin grund i militären gjorde dem till professionella hästmänniskor som var redo för i princip vilken uppgift som helst. Författarna avslutar med att förklara hur Ridskolan Strömsholm har gått från att ha varit den svenska armens institution för ridning till att bli en organisation som utbildar män och kvinnor i ridkonst. Detta hade kunnat medföra förändringar i stallkulturen och i hur ridundervisning ska hållas, men mycket är detsamma. Anledningen till det var att lärarna kom att vara mestadels de samma som under den militära tiden och att av ekonomiska skäl hade det medfört allt för stora kostnader att förändra organisationen och utbildningen. Utbildningen hade också högt anseende och det fanns därför heller ingen större anledning till att förändra för mycket. De kvinnliga respondenterna upplevde att de behandlats på samma sätt som män och i en militärliknande undervisningsmetodik. Slutligen förklarar studien att denna förändring möjliggjorde för både män och kvinnor, oavsett social status, att kunna mötas på lika villkor bland hästar och undervisning. Gränserna för vad som ansågs som maskulint och feminint eller den som var mer eller mindre statusberättigad suddades till viss del ut genom förändringen av Ridskolan Strömsholm. (Thorell, Hedenborg 2015)

Till vad fostrar ridsporten? En studie av ridsportens utbildningar med utgångspunkt i begreppen tävlingsfostran, föreningsfostran och omvårdnadsfostran

I studien av Hedenborg (2009) var syftet att redovisa hur ridsporten och dess utbildningar har fostrats och påverkats av begreppen föreningsfostran, tävlingsfostran och omvårdnadsfostran från mitten av 1900-talet och framåt. Den metod som använts förutom litteratur och forskning bestod av intervjuer med riks konsulenter från Ridfrämjandet, analyser av två ridhandböcker samt verksamhetsberättelser. Genom syftet belyses och förklaras även det stora paradigmskiftet som ägt rum inom ridsporten från att ha varit dominerat av män till att idag utgöras av en majoritet av kvinnor.

Resultatet visar att ett skifte ägde rum när hästar slutade användas i den svenska armén och istället fick en ny roll i samhället vid grundandet av ridfrämjandet 1948. Syftet med Ridfrämjandet var främst att bevara den svenska varmblodiga hästen och genom att ridundervisa medborgare ha kvar möjligheten att använda dessa hästar i eventuell krigssituation. Dock fick organisationen ett annat fokus när allt fler barn och ungdomar sökte sig till ridsporten. Staten var mycket positiv till ungdomars intresse för idrott och genom en satsning att dela ut bidrag fick fler möjligheten att ta del av ridsporten. Staten höll samtidigt borta ungdomar från kriminella eller olämpliga aktiviteter. Till största del var det flickor/kvinnor som sökte sig till stallet och utifrån det har ridsporten fostrats. Hedenborg (2009) kom fram till att flickor varit delaktiga i föreningsfostran, vilket har betytt att istället

för att sätta konkurrens och tävlingsfostran i fokus, ägna sig mer åt betydelsen av relationen med hästen, dess omvårdnad och behov. Det förekom tävlingar, men oftast gick dessa ut på att sätta teoretiska kunskaper på prov för att utveckla tänket kring hästvård. Fokus låg således mer på omvårdnad av hästarna. Att omvårdnadsfostran kan vara kopplat till socialt konstruerad kvinnlighet verkar vara en rimlig tanke enligt författaren. Likaså kan den socialt konstruerade manligheten kopplas samman med konkurrens samt tävling vilket även bekräftas i Arméns ridlära som används inom militären innan paradigmskiftet på mitten av 1900-talet. Denna fick sedan översättas till en mer anpassad ridlära när ridsporten utvecklades till att bli en folksport.

Författaren drar slutsatsen att vid Ridfrämjandet kom att bli, utan egentliga avsikter, en organisation som lockade barn och ungdomar till sporten. Dominerad av flickor har ridsporten fått ta del av en förflyttning av fokus, från den militära strukturen till en sport som karaktäriseras av förening- och omvårdnadsfostran med hästens välmående som central punkt. Dock menar Hedenborg att det är komplext att genuskoda ridsporten. Det fanns även under arméns tid män som tog hand om hästarna, där handlade det istället om klasskillnad. Även fast resultatet i denna artikel kan ge svar på vissa genuskoder, finns det stor grund till ytterligare forskning. (Hedenborg 2009)

Gender in equestrian sports: an issue of difference and equality

I denna artikel författad av Plymoth (2012) är syftet att undersöka hur Svenska ridsportförbundet i deras arbete gör plats för spelrum för både likheter och skillnader mellan de olika könen samt hur detta framställs i tidningen Häst och Ryttare. Det beskrivs också hur synen på manliga och kvinnliga attribut förändrats över tid och vad som kan ha påverkat detta. Författaren ställer sig i början av artikeln frågan hur de samhällsociala normerna kring manligt och kvinnligt påverkat ridsporten. Detta analyseras genom texter, intervjuer och mediamaterial.

Svar som går att tyda av resultatet är att ridsporten har och är fortfarande starkt influerad av dess historia, tillhörande den svenska armén och präglad av maskulinitet. En förändring började ta fart mellan 1970-1980 då målet inom SvRF (Svenska ridsportförbundet) var att skapa en neutral attityd till vad som innan ansågs som manliga och kvinnliga attribut. En strategi för att uppnå jämlikhet mellan könen. Vidare visade resultatet på ytterligare förändring runt 2000-talet, detta framställs också i media. Den typiska uppfattning om hästtjejen hade omdefinierats och istället kopplats samman med tidigare ansedda maskulina egenskaper så som styrka, mod och handlingskraft. Författaren menar att tjejer allt mer började utmana de traditionella normerna och tog en roll i stallet som fyllde många syften. Att kvinnor lockades till sporten och har stannat kvar kan också förklaras av den inställning som SvRF har till den ojämna könsfördelningen visar Plymoth (2009). Förbundet menade att de inte ser ett problem i den ojämna fördelningen utan beskrev det som ett tecken på styrka. Sammanfattningsvis kommer författaren till en slutsats om att det ständigt pågår en

motsättning mellan ridsportens historia kopplat till maskulinitet och de nyskapande normerna kring hästtjejens identitet och egenskaper. Utvecklingen påverkas till viss del också av samhällsförändringar och detta synliggörs i media, ofta till ridsportens och tjejernas fördel. (Plymoth, 2009)

Gender and Sports within the Equine Sector – A Comparative Perspective

Den här artikeln, författad av Hedenborg (2015), analyserar och problematiserar discipliner och genus inom ridsporten. Författaren lägger stor vikt vid att jämföra discipliner inom sporten, men också mellan olika länder för att förstå könsordningen inom dessa områden, både i nutid och genom historien. Artikeln lägger extra vikt vid att studera regler och bestämmelser samt föredömliga personer inom sporten. Samtidigt analyserar även författaren utvecklingen av könsordningen i samhället och de två världskrigens påverkan på ridsporten.

Resultatet framförs genom två ansatser. Den första fokuserar på genusutvecklingen i galoppsporten i olika länder. Sverige har genomgått två tydliga perioder av utveckling på 1940-talet och 1970-talet. En stor del till detta var att ridsportens regelverk började förändras. På 1940-talet tilläts kvinnor att rida eller köra i amatörklasser för att under 70-talet kliva fram ännu ett steg och bli professionella ryttare, jockeys eller kuskar. I USA var kvinnlig deltagande i galoppsporten istället beroende på individuella egenskaper och erfarenheter. Kvinnor med talang och drivkraft hade lättare att få tillgänglighet till träning och tävling inom sporten, något som inte relaterade till den process Sverige hade under samma tid. Däremot menar författaren att en faktor som kan beskriva högre deltagande hos kvinnor i både trav och galoppsporten i Sverige runt 1970-talet kan bero på utvecklingen i svensk arbetsmarknad under denna period. Efter andra världskriget fick kvinnor högre delaktighet i arbetssysslor som tidigare varit mäns angelägenhet och därmed ett större inflytande över arbetsmarknaden. Utvecklingen av arbetsmarknaden tillsammans med regelförändringar kunde översättas till den ökade delaktigheten även inom sporten. I den andra ansatsen jämförs England med Sverige i manligt och kvinnligt deltagande i de olympiska spelen under första hälften av 1900-talet. England hade under den tiden en större delaktighet av kvinnor från överklassen under de olympiska spelen då män från England tjänstgjorde i krig. Till skillnad från Sverige som inte aktivt deltog i första och andra världskriget tog inte kvinnor samma spelrum och förändringen kom först efter andra världskriget var över. Sammanfattningsvis kommer Hedenborg fram till att könsordningen inom ridsporten har varit och är fortsatt komplext, samtidigt som den påverkas och varierar över tid, land och disciplin. (Hedenborg, 2015)

DISKUSSION

Från militär institution till ridundervisande organisation

Thorell & Hedenborg (2015) kommer i sin artikel fram till att en stor faktor som påverkade paradigmskiftet var avvecklingen av hästar i den Svenska armén. Det kvinnliga deltagandet

blev allt högre och deltagare i studien menar att de blev behandlade på samma sätt som män. Hedenborg (2009) kommer även hon fram till att grundandet av Ridfrämjandet 1948 gav en förändring i könsfördelningen och öppnade upp för kvinnligt deltagande. Artikelns resultat visar också på att det kvinnliga deltagandet förändrade stallbackskulturen och tidigare normer. En förflyttning av fokus gjorde att omvårdnad- och föreningsfostran fick en allt större betydelse i ridsporten med tiden. Till skillnad från Hedenborg (2009) beskriver Thorell & Hedenborg (2015), genom sina intervjupersoner, tiden direkt efter skiftet från hästar i arméns tjänst till ridsport som folksport. Där framställdes stallmiljön istället som starkt influerad av militäriska normer och att detta uppskattades både av kvinnor och män. En intervjuperson från studien framför att hon saknar den militäriska strukturen och det auktoritära ledarskapet som praktiserades vid skiftet och att det är andra normer och egenskaper som står i fokus för stallbackskulturen idag. Både Thorell & Hedenborg (2015) och Hedenborg (2009) använder sig av en kvalitativ metodik för att få fram studiernas resultat. Det handlar om djupintervjuer och analyser av dokument som legat till grund och därav kan likheten i resultatet av betydelsen i det historiska skiftet förklaras. Att använda sig av kvalitativ metod med djupintervjuer i dessa två studier är relevant med hänsyn till studiernas syfte och storlek. Intervjuerna kan därför bli detaljerade om antalet intervjupersoner är färre, men med färre källor kan trovärdigheten minskas. Ett förslag är att utföra fler mindre studier för att kunna komplettera och verifiera resultaten.

Samhällsförändringar påverkade ridsportens riktning

Plymoth (2012) förklarar en förändring som pågick under 1970- och 1980 talet där Svenska Ridsportförbundet tog betydelsefull ställning kring jämlikhet inom sporten. En strategi skulle läggas fram för att göra sporten och stallbackskulturen mindre genuskodad. Förbundets styrelse såg tillökningen av kvinnor i sporten som en styrka och ville stötta den utvecklingen. Hedenborg (2015) visar också på en betydelsefull förändring under 1970-talet. Studien visar att kvinnligt deltagande i ridsport kan ha påverkats av att kvinnor fick allt större inflytande över den svenska arbetsmarknaden som resultat av andra världskriget. Kvinnor blev allt mer involverade i aktiviteter som tidigare varit mäns angelägenhet. Precis som Hedenborg (2015) tar även Hedenborg (2009) upp ytterligare samhällspåverkan. Efter att Ridfrämjandet tog över svensk hästverksamhet 1948 utvecklades ridsporten allt mer till en folksport. Ridsporten fick därför statligt stöd som bidrog till att allt fler ungdomar, till största del flickor och kvinnor, kunde bli verksamma inom sporten.

Slutsats

Ridsporten har sedan andra hälften av 1900-talet genomgått ett paradigmskifte ur ett genusperspektiv. Omfördelningen i deltagandet av män och kvinnor har påverkats av förändringar inom sporten, men också av samhällsförändringar i stort. Alla fyra artiklarna har besvarat studiens frågeställning ur olika perspektiv, men det är fortsatt ett komplext ämne att

studera. Det skulle därför vara av intresse att se ytterligare forskning kring ridsport och genus för att kunna se fler samband över tid.

REFERENSER

Litteratur

Thorell, G. & Hedenborg, S. (2015). Riding Instructors, Gender, Militarism, and Stable Culture in Sweden: Continuity and Change in the Twentieth Century. *International Journal of the History of Sport*.

Hedenborg, S. (2009). Till vad fostrar ridsporten? En studie av ridsportens utbildningar med utgångspunkt i begreppen tävlingsfostran, föreningsfostran och omvårdnadsfostran. *Educare;1*.

Plymoth, B. (2012). Gender in equestrian sports: an issue of difference and equality. *Sport in Society*. Vol. 15, ss. 335-348.

Hedenborg, S. (2015). Gender and Sports within the Equine Sector – A Comparative Perspective. *The International journal of the history of sport*. Vol. 32.

Internet

HästSverige (2018). *Sveriges hästnäring omsätter mer än 72 miljarder*. <https://hastsverige.se/nyheter/sveriges-hastnaring-omsatter-mer-an-72-miljarder/> [Hämtad 2020-10-07]

Idrottsforum (2007). *The Popular Horse: From army and agriculture to leisure*. <https://idrottsforum.org/articles/hedenborg/hedenborg071121.html> [Hämtad 2020-10-06]

Svenska Ridsport Förbundet (2019). *Statistik*. <https://www.ridsport.se/Omos/Statistik> [Hämtad 2020-10-09]